

ISSN 2786-7005 (Print)
ISSN 2786-7013 (Online)

Вісник Дніпровської академії неперервної освіти

Dnipro Academy of Continuing Education Herald

Серія:
Філософія. Педагогіка

Series: Philosophy. Pedagogy

2/2025

ISSN 2786-7005 (Print)
ISSN 2786-7013 (Online)

Вісник
Дніпровської
академії
неперервної
освіти

Dnipro
Academy
of Continuing
Education
Herald

Серія:
Філософія.
Педагогіка

Series:
Philosophy.
Pedagogy

2/2025

Вісник
Дніпровської академії
неперервної освіти

Серія
«Філософія. Педагогіка»
№ 2 (9) 2025 рік

ISSN 2786-7005 (Print)
ISSN 2786-7013 (Online)
УДК 101:37.01

DOI <https://doi.org/10.54891/2786-7013/2025-2>

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, підприємств, організацій, установ тощо несуть автори статей.

Передруки і переклади дозволяються лише за згодою автора та редакційної колегії.

Редакція може не поділяти думку авторів.

Dnipro Academy
of Continuing Education
Herald

Series
«Philosophy. Pedagogy»
№ 2 (9) 2025

ISSN 2786-7005 (Print)
ISSN 2786-7013 (Online)
UDC 101:37.01

DOI <https://doi.org/10.54891/2786-7013/2025-2>

The authors are responsible for the accuracy of facts, quotations, proper names, geographical names, enterprises, organizations, institutions and other information.

Republications and translations are allowed only with the consent of the author and the editorial board.

The editors may not share the opinion of the authors.

**Вісник
Дніпровської академії
неперервної освіти**
Серія
«Філософія. Педагогіка»
№ 2 (9) 2025 рік

«Вісник Дніпровської академії неперервної освіти»
є науково-виробничим виданням

Свідоцтво про державну реєстрацію,
Міністерство юстиції України,
Серія КВ № 25053-14993Р від 19.11.2021,
Реєстрація суб'єкта у сфері друкованого медіа,
Національна рада України з питань телебачення
і радіомовлення, рішення № 358, 15.02.2024
протокол № 6, ідентифікатор медіа: R30-02741
Видається з січня 2022 р.

Відповідно до наказів Міністерства освіти і науки
України від 15.01.2018 № 32 «Про затвердження
Порядку формування Переліку наукових
фахових видань України», від 27.04.2023 № 491,
від 20.06.2023 № 768, від 20.12.2023 № 1543
«Про рішення з питань присудження наукових
ступенів і присвоєння вчених звань та внесення
зміни до наказів Міністерства освіти і науки України»,
наукове видання «Вісник Дніпровської академії
неперервної освіти», серія «Філософія. Педагогіка»
включено до категорії «Б» за галузями: філософсь-
кі науки (спеціальність – 033), педагогічні науки
(спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки,
014 Середня освіта (за предметними спеціальностями),
015 Фахова освіта (за спеціалізаціями).

Засновник:

Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська
академія неперервної освіти» Дніпропетровської
обласної ради»

Схвалено Вченою радою Комунального закладу
вищої освіти «Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської обласної ради» –
протокол № 6 від 28.11.2025

Сайт Вісника Дніпровської академії неперервної
освіти: <https://visnuk.dano.dp.ua/>

Вебсторінка «Філософія. Педагогіка»:
<https://visnuk.dano.dp.ua/index.php/pp>

Адреса редакції: 49006, Україна, м. Дніпро,
вул. Володимира Антоновича, 70, каб. 204

Контактний телефон: (056) 732-48-48

Email: VISNYK@dano.dp.ua

Редакція

Головний редактор – Ольга Висоцька, д-р філос.
наук, проф.

Заступник головного редактора – В'ячеслав
Шинкаренко, канд. пед. наук, доц.

Відповідальний секретар – Іван Безена, канд.
філос. наук, доц.

Технічний редактор – Людмила Швидун, доктор
філософії

Коректор української мови – Олена Степаненко,
канд. філол. наук, доц.

Коректор англійської мови – Тетяна Богатирьова

Адміністратор сайту – Андрій Скоробогатов

Дизайнер-верстальник – Надія Антоненко

Дизайнер обкладинки – Тетяна Тухтарова

Редакційна колегія

Mojca Schlamberger Brezar, Prof. Dr. Faculty of Arts

Roman Kuhar, PhD in Sociology

Боднар Оксана, д-р пед. наук, проф.

Бойченко Наталія, д-р філос. наук, проф.

Дороніна Тетяна, д-р пед. наук, проф.

Ієвлєв Олександр, д-р пед. наук, доц.

Лисоколенко Тетяна, канд. філос. наук, доц.

Майданенко Світлана, канд. пед. наук, доц.

Мотуз Тетяна, канд. пед. наук, доц.

Мурашкін Михайло, д-р філос. наук, проф.

Пасічник Любов, канд. пед. наук, доц.

Примакова Віталія, д-р пед. наук, проф.

Сагуйченко Валентина, д-р філос. наук, проф.

Сапожников Станіслав, д-р пед. наук, проф.

Сорока Ольга, д-р пед. наук, проф.

Степаненко Олена, канд. філол. наук, доц.

Удовиченко Лариса, д-р пед. наук, проф.

Ходус Олена, д-р філос. наук, доцент

Шабанова Юлія, д-р філос. наук, проф.

Швидун Віктор, канд. пед. наук, доц.

Швидун Людмила, д-р філософії

Юркевич Олена, д-р філос. наук, проф.

**Dnipro Academy
of Continuing Education
Herald**
Series
«Philosophy. Pedagogy»
№ 2 (9) 2025

«Dnipro Academy of Continuing Education Herald»
science and production publication

Certificate of state registration,
Ministry of Justice of Ukraine,
Series KV No. 25053-14993P of 19.11.2021.
Registration of an entity in the field of print media,
National Council of Ukraine on Television and
Radio Broadcasting, decision No. 358, 15.02.2024,
protocol No. 6, media identifier: R30-02741
Published since January 2022.

In accordance with the orders of the Ministry of
Education and Science of Ukraine dated 15.01.2018
№ 32 «On Approval of the Procedure for Forming the
List of Scientific Professional Publications of Ukraine»,
dated 27.04.2023 № 491, dated 20.06.2023 № 768, dated
20.12.2023 № 1543 «On Decisions on the Awarding
of Academic Degrees and Conferment of Academic
Titles and Amendments to the Orders of the Ministry
of Education and Science of Ukraine», the scientific
publication «Dnipro Academy of Continuing Education
Herald», series «Philosophy. Pedagogy», is included
in category «B» in the following fields: Philosophical
Sciences (specialty - 033), Pedagogical Sciences
(specialties: 011 Educational, Pedagogical Sciences,
014 Secondary Education (by subject specialties),
015 Vocational Education (by specialties).

Founder:

Communal Institution of Higher Education «Dnipro
Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk
Regional Council»

Approved by the Academic Council of Communal
Institution of Higher Education «Dnipro Academy
of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional
Council» – Protocol Protocol № 6 from 28.11.2025

Website of Dnipro Academy of Continuing Education
Herald: <https://visnuk.dano.dp.ua/>

Web page «Philosophy. Pedagogy»:
<https://visnuk.dano.dp.ua/index.php/pp>

Editorial office address: office 204, 70,
Volodymyr Antonovych St., Dnipro, Ukraine, 49006

Contact phone number: (056) 732-48-48

Email: VISNYK@dano.dp.ua

Editorial office

Editor in Chief – Olga Vysotska, Dr. Philos. Sciences,
Prof.

Deputy editor – Vyacheslav Shynkarenko, Ph.D. ped.
Sciences, Assoc. Prof.

Executive Secretary – Ivan Bezena, Ph.D. philos.
Sciences, Assoc. Prof.

Technical editor – Liudmyla Shvydun, PhD

Corrector Ukrainian language – Olena Stepanenko,
Cand. Sc. (Philology), Assoc. Prof.

Corrector English language – Tetiana Bohatyrova

Website administrator – Andrii Skorobohatov

Layout designer – Nadiia Antonenko

Cover design – Tetiana Tukhtarova

Editorial board

Mojca Schlamberger Brezar, Prof. Dr. Faculty of Arts

Roman Kuhar, PhD in Sociology,

Bodnar Oksana, Dr. of Pedag. Sciences, Prof.

Boichenko Natalia, Dr. of Philos. Sciences, Prof.

Doronina Tetyana, Dr. of Pedag. Sciences, Prof.

Iyevlyev Oleksandr, Dr. of Pedag. Sciences, Assoc. Prof.

Lysokolenko Tetiana, Cand. of Philos. Sciences, Assoc.
Prof.

Maydanenko Svitlana, Cand. of Pedag. Sciences, Assoc.
Prof.

Motuz Tatiana, Cand. of Pedag. Sciences, Assoc. Prof.

Murashkin Mykhailo, Dr. of Philos. Sciences, Prof.

Pasichnyk Liubov, Cand. of Pedag. Sciences, Assoc. Prof.

Prymakova Vitaliia, Dr. of Pedag. Sciences, Prof.

Sahuichenko Valentyna, Dr. Philos. Sciences, Prof.

Sapozhnykov Stanislav, Dr. of Pedag. Sciences, Prof.

Soroka Olga / Olha, Dr. of Pedag. Sciences, Prof.

Stepanenko Olena, Cand. of Philol. Sciences, Assoc. Prof.

Udovychenko Larysa, Dr. of Pedag. Sciences, Prof.

Khodus Olena, Dr. of Philos. Sciences, Assoc. Prof.

Shabanova Julia / Yullia, Dr. of Philos. Sciences, Prof.

Shvydun Viktor, Cand. of Pedag. Sciences, Assoc. Prof.

Shvydun Lyudmila, Ph.D.

Yurkevych Olena, Dr. of Philos. Sciences, Prof.

Зміст

ФІЛОСОФІЯ

Соціальна філософія та філософія історії.

Філософія науки та техніки.

Етика та філософія релігії

ДОЛЬСЬКА Ольга, ЄРМОЛОВСЬКИЙ Микола
Формування онтологічних основ техніки: субстанційна та реляційна парадигми

С. 7

ЛИСОКОЛЕНКО Тетяна

Мовні ігри як метод філософського аналізу

С. 18

КУЦЕПАЛ Світлана

Компетентнісний профіль фахівця з технічної творчості: соціально-філософський аналіз

С. 26

НЕВМЕРЖИЦЬКА Олена, КИЯШКО Святослав

Критичне мислення і формальна логіка в системах штучного інтелекту: філософське осмислення

С. 33

РАДІОНОВА Наталія

Топологія кордону: досвід розрізнення і самоідентифікації у практиках громадянського, національного і військово-патріотичного виховання

С. 45

ТАРАРОЄВ Яків, ДИШКАНТ Тетяна, ГОРОДИСЬКА Ольга

Біоетика сциєнтизму та антисциєнтизму в добу нейротехнологій та біоінженерії

С. 53

Історія філософії. Філософія освіти

БОГАЧОВ Роман, РУБАНЕЦЬ Олександра

Міждисциплінарність гуманітарної експертизи: філософський вимір

С. 63

БОРИСОВА Тетяна, САВИЧ Анжеліка

Роль історії філософії у процесі оновлення знань

С. 70

ЗІНОВ'ЄВА Катерина

Від витоків модерну до сучасної міжнародної солідарності: українська літературна думка в діалозі зі світом

С. 78

ПОГРІБНА Дар'я

Дитинство як простір подолання біологічного детермінізму: філософсько-педагогічна критика соціальної редукації дитини

С. 84

РОГОВА Олена

Конфлікт цінностей і стратегії виховання у школах загальної та спортивної освіти

С. 94

Contents

PHILOSOPHY

Social philosophy and philosophy of history.

Philosophy of science and technology.

Ethics and philosophy of religion

DOLSKA Olga, YERMOLOVSKIY Mykola

Formation of the Ontological Foundations of Technology: Substantial and Relational Paradigms

P. 7

LYSOKOLENKO Tetiana

Language Games as a Method of Philosophical Analysis

P. 18

KUTSEPAL Svitlana

Competence Profile of a Technical Creativity Specialist: a Socio-Philosophical Analysis

P. 26

NEVMERZHYTSKA Olena, KYIASHKO Svyatoslav

Critical Thinking and Formal Logic in Artificial Intelligence Systems: a Philosophical Analysis

P. 33

RADIONOVA Nataliia

Border Topology: Experience of Distinction and Self-Identification in the Practices of Civic, National, and Military-Patriotic Education

P. 45

TARAROYEV Jakov, DYSHKANT Tetiana, HORODYSKA Olha

The Bioethics of Scientism and Anti-Scientism in the Age of Neurotechnologies and Bioengineering

P. 53

History of philosophy. Philosophy of education

BOGACHEV Roman, RUBANETS Oleksandra

Interdisciplinarity of Humanitarian Expertise: Philosophical Dimension

P. 63

BORISOVA Tatyana, SAVYCH Anzhelika

The Role of History of Philosophy in the Process of Knowledge Renewal

P. 70

ZINOVIEVA Kateryna

From the Beginnings of Modernism to Contemporary International Solidarity: Ukrainian Literary Thought in Dialogue with the World

P. 78

POHRIBNA Daria

Childhood as a Space for Overcoming Biological Determinism: a Philosophical and Pedagogical Critique of the Social Reduction of the Child

P. 84

ROHOVA Olena

A Conflict of Values and Up-Brining Strategies in General Education and Sports Schools

P. 94

ПЕДАГОГІКА

Педагогіка вищої школи.

Порівняльна педагогіка та міжнародна освіта

БОБРО Наталія

Сучасні моделі організації освітнього процесу в умовах цифрової трансформації університетів

С. 102

БЕЗУГЛИЙ Віталій, ЛИСИЧАРОВА Галина, СИЗЕНКО Олег

Кейс-метод як інструмент впливу на географічне мислення студентів-географів

С. 111

ВИСОЦЬКА Ольга, ВИСОЦЬКИЙ Олександр, КАРПАНЬ Ірина

Технологічний підхід до формування навичок англomовного академічного письма у студентів соціально-гуманітарних спеціальностей

С. 120

ГЕЙЧЕНКО Катерина, ГНАТЕНКО Світлана

Нові технології у процесі мовної підготовки іноземних студентів-нефілологів

С. 129

КОЛЯДА Ірина

Синергія курсу «Основи інформатики з методикою навчання інформатичної освітньої галузі» у підготовці вчителя початкової школи

С. 139

ЯКОВИШИНА Тетяна

Вишиванка як засіб формування національної солідарності та ідентичності у підготовці майбутніх учителів початкових класів

С. 148

Педагогіка дошкільної та середньої освіти.

Професійна освіта та теорія навчання

ЛИСТОПАД Олексій, МАРДАРОВА Ірина

Праксіологічний підхід у розвитку професійної компетентності педагогів: теоретичні засади та освітні практики

С. 157

КУЗАВА Ірина, КАПУТУЛА Мар'яна

Логоритміка як засіб розвитку зв'язного мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями

С. 164

МОЙСЕСЬКО Ірина, МІНЕНКО Наталія

Модель вивчення педагогічної діяльності асистента вчителя як засіб удосконалення інклюзивної освітньої практики

С. 171

САМОЙЛОВА Альона

Освіта дорослих у концептуальних акцентуаціях

С. 183

СОВТИС Наталія, ПАВЛЮК Наталія

Використання штучного інтелекту як інструменту розвитку письмової й усної комунікації школярів

С. 191

ШВЕД Ганна

Вплив законодавчих змін на здобуття дошкільної освіти в Україні

С. 201

ДОБРЯНСЬКА Олена, КІРМАН Вадим

Сертифікація вчителя математики як один із напрямів професійного розвитку

С. 207

PEDAGOGY

Pedagogy of high school.

Comparative pedagogy and international education

BOBRO Natalia

Contemporary Models of Organizing the Educational Process in the Context of Universities' Digital Transformation

P. 102

BEZUGLY Vitaly, LYSYCHAROVA Halyna, SYZENKO Oleh

Case Method as a Tool for Influence on Geographical Thinking of Geography Students

P. 111

VYSOTSKA Olha, VYSOTSKYI Oleksandr, KARPAN Iryna

Technological Approach to the Formation of English-Language Academic Writing Skills in Students of Social and Humanitarian Specialties

P. 120

GEICHENKO Katerina, GNATENKO Svitlana

New Technologies in the Language Training of Non-Philology International Students

P. 129

KOLIADA Iryna

Synergy of the Course «Fundamentals of Computer Science with Methods of Teaching the Computer Educational Branch» in Primary School Teacher Training

P. 139

YAKOVYSHYNA Tetiana

Embroidery as a Means of Forming National Solidarity and Identity in the Training of Future Primary School Teachers

P. 148

Pedagogy of preschool and secondary education.

Vocational education and learning theory

LYSTOPAD Oleksii, MARDAROVA Iryna

Practical Approach to the Development of Professional Competence of Teachers: Theoretical Basis and Educational Practices

P. 157

KUZAVA Irina, KAPITULA Mariana

Logorhythmics as a Means of Developing Coherent Speech in Children with Intellectual Disabilities

P. 164

MOISEIENKO Iryna, MINENKO Natalia

Model of Studying the Pedagogical Activity of a Teacher's Assistant as a Means of Improving Inclusive Educational Practice

P. 171

SAMOILOVA Alona

Adult Education in the Conceptual Accentuations

P. 183

SOVTYS Natalia, PAVLIUK Nataliia

Using Artificial Intelligence as a Tool for Developing Written and Oral Communication of School Students

P. 191

SHVED Hanna

The Impact of Legislative Changes on Preschool Education in Ukraine

P. 201

DOBRIANSKA Olena, KIRMAN Vadym

Certification of a Mathematics Teacher as One of the Areas of Professional Development

P. 207

УДК 373.3:[391:130.2]

Вишиванка як засіб формування національної солідарності та ідентичності у підготовці майбутніх учителів початкових класів

EMBROIDERY AS A MEANS OF FORMING NATIONAL SOLIDARITY AND IDENTITY IN THE TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

ЯКОВИШИНА Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Степана Бандери, 12, м. Рівне, 33000, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9507-3621>

YAKOVYSHYNA Tetiana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Primary, Inclusive and Higher Education, Rivne State University for the Humanities, 12 Stepana Bandera St., Rivne, 33000, Ukraine

DOI <https://doi.org/10.54891/2786-7013/2025-2-17>

Анотація. У статті схарактеризовано зміст понять «національна солідарність» та «національна ідентичність», висвітлено освіту як простір формування національної ідентичності й солідарності; доведено, що вишиванка є маркером національної ідентичності; розкрито особливості впровадження національно-патріотичного виховання в сучасній українській початковій школі; з'ясовано маркери національної ідентичності та солідарності. Метою авторка визначила: проаналізувати роль вишиванки як маркера національної ідентичності й солідарності в освітньому просторі, розкрити її потенціал у вихованні патріотизму та самосвідомості майбутніх учителів здобувачів, а також окреслити практичні шляхи впровадження традиційної символіки у сучасний освітній процес початкової школи при підготовці майбутніх учителів. Аналізуючи сучасну систему освіти в Україні, авторка акцентує увагу на тому, що традиційно освіта виконує не лише навчальну, а й важливу виховну функцію. Формування національної ідентичності й солідарності – один із пріоритетних напрямів державної освітньої політики, що закріплено у Концепції Нової української школи, Стратегії національно-патріотичного виховання та низці освітньо-професійних та навчальних програм. Одним із ефективних інструментів цього процесу є використання елементів нематеріальної культурної спадщини – зокрема, вишиванки. Власне, тому в статті розглядається вишиванка як культурний символ і маркер національної ідентичності й солідарності в контексті сучасного освітнього процесу. Авторка аналізує її потенціал у формуванні патріотичних цінностей та національної ідентичності й солідарності молодших школярів. З'ясовано, що вишиванка є візуальним кодом української національної ідентичності, який поєднує в собі історичну пам'ять, духовність і регіональну самобутність. Її орнаменти й кольори не лише оздоблюють одяг, а й відображають цінності, вірування та колективний досвід народу, переданий з покоління в покоління. У сучасному суспільстві вишиванка виконує не лише естетичну, а й ідентифікаційну функцію – як символ приналежності до української культури та підтримки її спадкоємності. Наведено приклади інтеграції символіки вишиванки у зміст навчання та виховання в початковій школі України. Обґрунтовано доцільність системного підходу до використання національної символіки в освіті як засобу розвитку цілісної особистості. Стаття містить перспективи щодо подальшого вивчення теми формування національної ідентичності й солідарності в освітньому процесі сучасної початкової школи.

Ключові слова: вишиванка, здобувачі початкової школи, майбутні вчителі початкових класів, національна ідентичність, національна солідарність.

Summary. *The article characterizes the concepts of «national solidarity» and «national identity», highlights education as a space for the formation of national identity and solidarity, proves that embroidery is a marker of national identity; reveals the peculiarities of implementing national-patriotic education in modern Ukrainian primary schools; identifies markers of national identity and solidarity. The author's goal is to analyze the role of the vyshyvanka as a marker of national identity and solidarity in the educational space, reveal its potential in fostering patriotism and self-awareness among students, and outline practical ways to introduce traditional symbols into the modern educational process in primary schools. Analyzing the modern education system in Ukraine, the author emphasizes that education traditionally performs not only an educational but also an important upbringing function. The formation of national identity and solidarity is one of the priorities of state educational policy, as enshrined in the Concept of the New Ukrainian School, the Strategy for National-Patriotic Education, and several educational programs. One of the effective tools in this process is the use of elements of intangible cultural heritage, in particular, embroidery. In fact, the article considers the vyshyvanka as a cultural symbol and marker of national identity and solidarity in the context of the modern educational process. The author analyzes its potential in shaping patriotic values, national identity, and solidarity among younger schoolchildren. It has been established that the vyshyvanka is a visual code of Ukrainian national identity, combining historical memory, spirituality, and regional identity. Its ornaments and colors not only decorate clothing but also reflect the values, beliefs, and collective experience of the people, passed down from generation to generation. In modern society, the embroidered shirt performs not only an aesthetic but also an identification function – as a symbol of belonging to Ukrainian culture and supporting its continuity. Examples of the integration of embroidered shirt symbolism into the content of teaching and education in primary schools in Ukraine are given. The article substantiates the feasibility of a systematic approach to the use of national symbols in education as a means of developing a well-rounded personality. The article contains prospects for further study of the topic of forming national identity and solidarity in the educational process of modern primary schools.*

Key words: *vyshyvanka, primary school students, future primary school teachers, national identity, national solidarity.*

Вступ. У сучасному українському суспільстві, особливо в умовах російсько-української війни та викликів глобалізації, питання збереження й утвердження національної ідентичності та солідарності набуває критичної значущості. Освіта, як основний канал формування світогляду молоді, покликана не лише передавати знання, а й виховувати громадян, які усвідомлюють свою культурну належність і мають стійку патріотичну позицію. Однак на практиці виховання національної ідентичності й солідарності часто обмежується формальними заходами або подається у відірваному від реального досвіду здобувачів вигляді.

Особливу увагу заслуговує використання культурних символів, таких як вишиванка, що розглядається нами як провідний інструмент формування національної солідарності й самосвідомості. Попри свою глибоку символічність і популярність, вишиванка ще недостатньо інтегрована в системний освітній процес та часто сприймається лише як декоративний або ритуальний елемент. Відсутність методичних підходів до осмисленого залучення таких елементів у виховну й освітню діяльність знижує їхній виховний потенціал.

В освітньому середовищі початкової школи вишиванка може стати потужним виховним засобом, який об'єднує традицію та сучасність. Вона здатна транслиувати цінності, які важко передати словами: повагу до історії, любов до рідної землі, розуміння себе як частини великої культурної спільноти. Саме через інтеграцію таких символів в освітній процес початкової школи формується не лише культурна, а й громадянська зрілість нового покоління українців.

Отже, постає проблема: як ефективно залучати національні символи, зокрема вишиванку, до формування ідентичності й солідарності молоді в рамках сучасного освітнього процесу? Які підходи, форми і методи можуть сприяти глибшому засвоєнню культурного змісту та сприяти

розвитку свідомої національної позиції у здобувачів початкової школи? На що звернути увагу при підготовці майбутніх учителів початкових класів?

Аналіз останніх досліджень. Питання формування національної ідентичності й солідарності в сучасному освітньому просторі активно досліджується в межах педагогіки, культурології, соціології та філософії освіти. Теоретичні засади національного виховання висвітлені у працях таких науковців, як І. Бех, С. Гончаренко, Т. Ляшенко, Р. Сойчук, О. Сухомлинська та ін. Вони акцентували на необхідності поєднання традиційного культурного надбання з сучасними педагогічними підходами, зокрема через призму компетентнісного навчання.

Особливу увагу в науковому середовищі приділено ролі національної символіки в патріотичному вихованні. У публікаціях Л. Артюх, Н. Білик, О. Гнатюк проаналізовано культурно-історичний зміст вишиванки, її функції як маркера етнічної самоідентифікації та засобу міжпоколінневої комунікації. Автори підкреслювали, що вишиванка є носієм колективної пам'яті та кодом цінностей, притаманних українському народові.

У дослідженнях останніх років, присвячених національно-патріотичному вихованню в умовах Нової української школи (зокрема, у працях Н. Побірченко, І. Бега, І. Топузова), зазначається необхідність створення освітнього середовища, в якому культурна спадщина інтегрується в повсякденне життя школярів. Водночас, як свідчать практико-орієнтовані публікації у фахових педагогічних виданнях (наприклад, «Освіта України», «Педагогічна думка», «Шкільний світ»), використання вишиванки в закладах освіти здебільшого обмежується одноразовими заходами або символічними акціями, без глибокої рефлексії з боку учнів.

Досвід окремих закладів початкової освіти, описаний у публікаціях методистів та вчителів-практиків, демонструє потенціал вишиванки як засобу міжпредметної інтеграції, зокрема в поєднанні з історією, мистецтвом, мовознавством та інформаційними технологіями. Це створює підґрунтя для подальших наукових і методичних розробок щодо цілісного підходу до формування ідентичності засобами національної символіки.

Однак узагальнених комплексних досліджень, що поєднували б теоретичні засади, культурологічну інтерпретацію вишиванки та практичні освітні механізми її впровадження у виховну діяльність початкової школи, на сьогодні бракує. Це й обумовлює актуальність подальшого дослідження обраної теми.

Мета цієї статті – схарактеризувати роль вишиванки як маркера національної ідентичності й солідарності в освітньому просторі, розкрити її потенціал у вихованні патріотизму та самосвідомості здобувачів, а також окреслити практичні шляхи впровадження традиційної символіки у сучасний освітній процес початкової школи при підготовці майбутніх учителів.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: схарактеризувати зміст понять «національна солідарність» та «національна ідентичність», висвітлити освіту як простір формування національної ідентичності й солідарності; довести, що вишиванка є маркером національної ідентичності й солідарності; розкрити особливості впровадження національно-патріотичного виховання в сучасній українській початковій школі; здійснити аналіз кейсів та практичного досвіду формування ціннісного ставлення до українських традицій.

Виклад основного матеріалу. Формування *національної солідарності* в учнів початкових класів – це процес виховання у дітей молодшого шкільного віку почуття приналежності до українського народу, гордості за свою країну, готовності до спільної діяльності, підтримки ближніх і виявлення поваги до національних цінностей через педагогічно організовані форми роботи. Національна солідарність – інтегративне поняття, що охоплює: національну ідентичність (усвідомлення «я – українець / українка»), спільні моральні цінності (справедливість, свобода,

гідність, взаємоповага), емоційну єдність з народом, державою, суспільством, громадянську відповідальність і підтримку інших.

Аналізуючи поняття «солідарність», знаходимо таке його трактування: активне співчуття яким-небудь діям, думкам; спільність поглядів, інтересів; спільна відповідальність [3, с. 560]; такий стан взаємодії між людьми, у якому виникає злагоджене розуміння та сприйняття світу без насильства, де людина сприймається як найвища цінність, яка обумовлена свободою [1].

Водночас національна солідарність інтегрує переконання та дії, взаємодопомогу та підтримку членів певної соціальної групи, національної спільноти на основі спільності інтересів, зокрема національних інтересів держави, нації, та необхідності досягнення загальних цілей; спільної відповідальності; активного співчуття та підтримку актуально доречних інтересів чи думок.

Сучасна Нова українська школа розглядає формування національної солідарності як одну з ключових складових виховання молодших школярів. В умовах онлайн та змішаного навчання, коли природні соціальні зв'язки дітей із педагогами та ровесниками частково послаблюються, це завдання набуває особливої ваги. Тому підготовка майбутніх учителів початкових класів має включати не лише професійно-методичні компетентності, а й здатність передавати учням національні цінності, використовувати культурні символи – такі як вишиванка – як інструменти формування національної ідентичності та почуття єдності.

Для досягнення цієї мети необхідно систематично створювати сприятливі умови для співпраці та спілкування між вихованцями, організовувати групові проекти, де молодші школярі мають можливість спілкуватися та співпрацювати. Проведення онлайн-зустрічей та дискусій, які дозволяють здобувачам обговорювати різноманітні теми, які сприяють формуванню національної свідомості та патріотизму. Важливо підтримувати національну солідарність молодших школярів, підкреслюючи роль української мови та культури. Вихованці повинні розуміти важливість володіння українською мовою та вивчення культури своєї країни. Для цього потрібно використовувати різноманітні сучасні ресурси, якими найбільше цікавляться діти.

Як зазначається в Енциклопедії сучасної України, *національна ідентичність* – це «ототожнення себе з національною спільнотою на основі стійкого емоційного зв'язку, що виникає у результаті сформованої системи уявлень щодо традицій, культури, мови, політики, а також прийняття групових норм і цінностей. Головним ідентитетом національної ідентичності є національна свідомість. За змістом національна ідентичність – сфера ідей, цінностей і смислів культури, сприйнятих й артикульованих більшістю громадян країни. Вона має власні засади в конструюванні індивідом своєї тотожності. Вибір національної ідентичності обумовлений політичними, економічними, соціальними й історичними чинниками, що робить її рухомою» [1].

Національна ідентичність – це усвідомлення людиною своєї належності до певної нації. Вона включає: спільну історичну пам'ять, мову, культуру, традиції, національні цінності, а також почуття єдності з іншими представниками цієї нації. Це не лише зовнішні ознаки, а внутрішнє переживання: хто я є, з ким себе ототожнюю, до якого народу належу [2, с. 32].

Українська національна ідентичність – це відчуття себе українцем, засноване на: знанні й використанні української мови, повазі до української історії, зокрема подій, як-от Голодомор, визвольні змагання, Майдан, російсько-українська війна, дотриманні або шануванні українських традицій – від Різдвяних обрядів до вишиванки, усвідомленні спільної долі з народом, який виборював і виборює свою незалежність, визнанні українських символів як рідних (Тризуб, синьо-жовтий прапор, гімн), підтримці української культури: літератури, музики, кіно, мистецтва, і, зрештою, в активному громадянстві – участі в житті своєї країни.

Українська національна ідентичність не обов'язково залежить від етнічного походження. Українцем може відчувати себе будь-хто, хто: поділяє українські цінності, визнає себе частиною українського суспільства, поважає культуру і прагне її зберегти.

Маркери національної ідентичності й солідарності – це ознаки, символи, традиції, риси, які дозволяють людині ідентифікувати себе з певною нацією або етнічною спільнотою. Вони формуються історично, культурно, соціально та політично і можуть відрізнятися залежно від конкретного народу. Схарактеризуємо основні маркери національної ідентичності [7].

Мова – основний елемент ідентифікації нації. Є засобом передачі культурних кодів, традицій, історії. Наприклад: українська мова для українців – ключовий чинник національної самоідентифікації. Використання мови в побуті, освіті, культурі – важливий чинник ідентичності.

Культура – фольклор, народна музика, танці, кухня, традиції, звичаї. Так, вишиванка – не просто одяг, а символ духовності й пам'яті), писанка, весільні й календарні обряди, народна пісня (дуже мелодійна, лірична), кухня (борщ, вареники, сало, узвар) – частина культурної спадщини. Сучасна культура (кіно, музика, література) також активно формує нову ідентичність.

Унікальні елементи: вишиванка, писанка, борщ тощо – характерні для України.

Історична пам'ять. Спільне минуле, герої, трагедії, перемоги. Наприклад: пам'ять про Козаччину, визвольні змагання, Голодомор. Історія в Україні – це не лише минуле, а й потужний інструмент формування національного «я».

Релігія. У багатьох народів віра є важливою частиною ідентичності. Наприклад, для частини українців – християнство (православ'я, греко-католицизм). Багато українців сприймають віру як частину національного коріння, навіть якщо не є глибоко релігійними.

Символіка. Державні символи: прапор, герб, гімн. Неофіційні символи: тризуб, рушник, національний одяг.

Територія. Прив'язаність до рідної землі, почуття «домашнього простору». Географія країни, ландшафт, міста та села можуть нести символічне значення.

Ментальність та цінності. Особливості національного характеру, уявлення про добро і зло, свободу, справедливість. Наприклад, прагнення до волі, гідності й самобутності – характерні для українців.

Національна еліта. Визначні постаті в історії, культурі, науці. Наприклад: Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко – як моральні авторитети.

Як слушно зауважувала Л. Нагорна, «формування національної ідентичності в сьогоденній Україні надзвичайно ускладнене строкатістю етнонаціональних і регіональних ідентифікацій. Великі групи людей, які юридично є громадянами України, живуть поки що в різних щодо національної визначеності ціннісно-сміслових полях, перебувають під впливом різних міфологем. Процес особистісної «пере-ідентифікації», що нині відбувається в Україні, пов'язаний з кардинальними змінами у відчутті людиною «соціального простору» та «соціального часу». Люди змушені засвоювати нову – сучасну систему національних цінностей й обирати нові – сучасні прагматично-реалістичні орієнтири для своєї діяльності» [4, с. 27–34].

Натомість В. Кириленко акцентував увагу на тому, що «основою, у тому числі і для української національної ідентичності, є спільна історія, спільна культура й мова, відчуття необхідності колективного спільного майбутнього як спільної економічної, соціальної, культурної тощо діяльності, що є ключовими чинниками, які містять консолідаційний потенціал для суспільства. Продуктом взаємодії цих ключових чинників та водночас гарантом їх існування є українська держава, адже без їх усвідомлення та культивування український національний рух, а значить, і українська держава як результат його зусиль та боротьби, були б неможливими» [2].

Система освіти в Україні традиційно виконує не лише навчальну, а й важливу виховну функцію. Формування національної ідентичності й солідарності – один із пріоритетних напрямів державної освітньої політики, що закріплено у Концепції Нової української школи, Стратегії національно-патріотичного виховання та низці навчальних програм. Одним із ефективних інструментів цього процесу є використання елементів нематеріальної культурної спадщини – зокрема, вишиванки.

Вишиванка в освітньому просторі постає як засіб інтеграції традиції в сучасність. Її можна застосовувати у міжпредметній роботі – на уроках літературного читання, «Я досліджую світ», образотворчого мистецтва, технологій, громадянської освіти. Наприклад: на інтегрованих уроках можна досліджувати тексти, у яких згадується вишивка як символ, на уроках ЯДС – аналізувати роль народного одягу в культурній боротьбі українців, на мистецтві чи трудовому навчанні – створювати елементи вишивки, вивчати техніки та орнаменти, на позаурочних заходах – проводити Дні вишиванки, етнографічні майстер-класи, квести, фото-виставки [8, с. 27–32].

Особливої уваги заслуговують інтегровані освітні події – наприклад, святкування Всесвітнього дня вишиванки. У багатьох школах це не просто дрескод, а справжнє культурне свято: з піснями, презентаціями, виставками, дискусіями про символіку, родинну пам'ять і особистий зв'язок з українською традицією. Такі заходи сприяють формуванню в здобувачів початкової освіти емоційного зв'язку з національною культурою та гордості за свою спадщину.

Також варто зазначити, що застосування теми вишиванки в початковій освіті є не лише актуальним, а й універсальним способом розвитку міжкультурної компетентності, критичного мислення, дослідницьких навичок і громадянської свідомості. Вишиванка в цьому контексті стає не лише об'єктом вивчення, а й засобом діалогу між поколіннями, регіонами, поглядами.

Отже, інтеграція вишиванки в освітній процес є ефективним способом поєднання знань, виховання, ідентичності й солідарності. Через цю символіку сучасна школа може виконувати свою культуротворчу та націєцентричну функцію.

Реалізація патріотичного виховання в сучасній початковій школі вимагає не лише теоретичного наповнення, а й живої практики. У багатьох закладах загальної середньої освіти України вишиванка стала центром численних виховних ініціатив, що об'єднують учнів, учителів, батьків та місцеві громади. Ці практики доводять, що символіка може стати ефективним засобом формування цінностей, якщо вона залучається творчо, емоційно й осмислено.

Приклади шкільних практик засвідчують, що патріотичне виховання не може обмежуватися лише гаслами чи окремими тематичними заходами. Воно потребує вчителя, який здатен натхненно інтегрувати національну символіку у повсякденне життя класу. Саме тому у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів важливо формувати не лише знання про культурні коди українства, а й педагогічну чутливість до їх виховного потенціалу. Майбутній педагог має розуміти, як через образ вишиванки можна виховувати в дітей почуття спільності, гордості за свій народ, відповідальності перед культурною спадщиною.

Приклад 1. «Жива вишиванка» (Хмельницька область).

У рамках шкільного тижня національної культури учні 1–4 класів брали участь у флеш-мобі «Жива вишиванка»: кожен клас створював «живий орнамент» на шкільному подвір'ї, одягнувшись у вишиванки певних кольорів. До події долучилися вчителі, батьки, і навіть місцеві ветерани – що перетворило її на міжпоколіннєвий діалог через символіку.

Приклад 2. Майстер-класи від народних майстрів (Рівне).

У гімназії організували цикл занять із вишивки за участі запрошених вишивальниць. Здобувачі початкової школи не тільки ознайомились із техніками й історією, але й вишили

власні елементи символів родинного оберегу. Цей досвід поєднав навчання з практикою та родинною традицією.

Приклад 3. Дослідницький проєкт «Вишиванка мого роду» (Хмельницька область).

Здобувачі 4 класу проводили мінідослідження про вишиванки в родинному контексті: інтерв'ю з бабусями, пошук старих сорочок, аналіз візерунків, написання есе про значення вишивки для їхніх предків. Підсумком став стенд «Вишита історія нашої школи», що став частиною постійної експозиції в коридорі.

Приклад 4. Інтерактивні уроки з елементами AR (Доповненої реальності).

У деяких початкових школах Дніпра освітяни використовують сучасні технології – мобільні додатки, які «оживлюють» вишиванки: скануючи орнамент, учні дізнаються про його походження, символіку та регіон. Це поєднує цифрову компетентність із культурною обізнаністю.

Існує достатньо сервісів для створення схем по вишиванню хрестиком, перетворення улюбленого фото в схему для вишивання: *Pattern Maker Stitch Art*, *Stoik Stitch Creator*, *PC Stitch* тощо.

Проаналізуємо *Ornament Name* (<https://ornament.name>), який є сервісом для створення унікального національного українського орнаменту. Це зручний для кожного онлайн-конструктор, який розроблений для людей всіх рівнів і зручний для використання на пристроях всіх типів. Прикрашаючи свій одяг або аксесуари вишивкою, ви особисто вкладаєте в неї необхідний зміст (ім'я, країну, сузір'я, почуття, музику, тварин тощо).

Ще один сервіс – «Текстова вишивка» (<https://vyshyvka.ukrzen.in.ua/>) – допоможе миттєво згенерувати ваше ім'я у готову вишивку. Вам достатньо зазначити ім'я або набір слів у відповідному віконці програми, обрати один з 4 алгоритмів генерації, та один з трьох варіантів відображення із запропонованих за допомогою відповідних клавіш, а далі натиснути «Вишити». В результаті ви отримаєте орнаментальну композицію. Алгоритм кодування даної програми ґрунтується на книзі Володимира Підгірняка «Текстова вишивка» [5].

Приклад 5. Відвідування виставки (Львів).

У липні 2023 року відбулася виставка «Жива традиція: моя сорочка» в Національному музеї у Львові імені Андрея Шептицького, унікальність якої полягала в тому, що поруч з 27 автентичними сорочками з колекції майстерні було експоновано аж 50 реплік (!), створених її учнями. Серед них чоловічі, жіночі, дитячі сорочки, відтворені за зразками локальних осередків Полісся, Поділля, Покуття, Гуцульщини й повернуті в культуру й побут сучасної родини [6].

Такі кейси демонструють, що вишиванка як елемент педагогічної практики не обмежується лише святковим вбранням. Вона здатна стати основою глибокого особистісного досвіду, відкриття власної ідентичності й формування ціннісних орієнтирів у молоді.

Висновки. Вишиванка – це набагато більше, ніж національний одяг. Це – культурний текст, зашифрований у візерунках, кольорах, техніках і пам'яті поколінь. Вона є важливим маркером української національної ідентичності, який не втрачає актуальності у XXI столітті, а навпаки – набуває нових сенсів і форм прояву, особливо в умовах війни, боротьби за свободу й самоусвідомлення як незалежної нації.

Сучасний освітній процес має унікальні можливості для інтеграції національної символіки, зокрема вишиванки, як інструменту формування цінностей, патріотичної свідомості та культурної самоповаги у здобувачів. Успішні кейси початкових шкіл свідчать про практичну ефективність таких підходів: через проєктну діяльність, креативні форми роботи, міжпредметні зв'язки та використання цифрових технологій символіка вишиванки оживає й набуває особистісного значення для дитини. Досвід використання вишиванки у виховній роботі шкіл

може і має стати частиною професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Це сприятиме розвитку їхньої здатності проектувати виховні ситуації, у яких національні символи стають не декоративним елементом, а дієвим засобом формування національної солідарності.

Утім, для системного ефекту необхідна підтримка з боку освітньої політики, методична допомога педагогам і переосмислення традицій не як декоративного елементу, а як чинника ідентичності, що здатен виховувати стійку й гідну особистість.

Таким чином, вишиванка може й має стати важливою частиною освітнього середовища – не лише у вигляді святкового одягу, а як джерело знань, цінностей і натхнення для нового покоління українців. Перспективами для подальших досліджень вважаємо такі напрями: інтеграція теми в шкільні програми; розвиток регіональних ініціатив (акцент на місцевих традиціях); підвищення кваліфікації вчителів щодо використання національної символіки в освітньому процесі початкової школи; використання цифрових технологій для осмислення традицій сучасним поколінням, яке виросло в цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/> (дата звернення: 05.07.2025).
2. Кириленко В. Національна ідентичність та її вплив на суспільну консолідацію і ефективність публічного управління. *Питання культурології*. 2022. № 39. С. 32–39.
3. Ковальова Т., Кориґа Л. Тлумачний словник української мови: 14000 слів і словосполучень. Харків: Синтекс, 2002. 672 с.
4. Нагорна Л. Ідентичність національна. *Енциклопедія історії України*. Т. 3. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2005. 672 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Identychnist_nacionalna (дата звернення: 05.05.2025).
5. Підгірняк В. Текстова вишивка. Бродівське письмо. 2008. 32 с.
6. Семчук Л. Діяльність мистецького простору «Майстерня Магди Дзвін» у контексті відродження української народної вишивки на початку XXI століття. *Народознавчі зошити*. 2022. Вип. 4 (166). С. 928–937. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2022.04.928>
7. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. Київ: Основи, 1994. С. 28–51. URL: <http://litopys.org.ua/smith/smi03.htm> (дата звернення: 05.05.2025).
8. Чумарна М. Код української вишивки. Львів: Априорі, 2008. 192 с.

References

1. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of Modern Ukraine]. URL: <https://esu.com.ua/> (accessed: 05.07.2025) [in Ukrainian].
2. Kyrylenko V. (2022). Natsionalna identychnist ta yii vplyv na suspilnu konsolidatsiiu i efektyvnist publichnoho upravlinnia [National identity and its impact on social consolidation and the effectiveness of public administratio]. *Pytannia kulturolohiï – Issues of cultural studies*, 39, 32–39 [in Ukrainian].
3. Kovalova T., Koryha L. (2002). Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy: 14000 sliv i slovospoluchen [Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language: 14,000 Words and Phrases]. Kharkiv: Synteks [in Ukrainian].
4. Nahorna L. (2005). Identychnist natsionalna [National identity]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy*. T. 3. Instytut istorii Ukrainy, Kyiv: Naukova dumka. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Identychnist_nacionalna (accessed: 05.05.2025) [in Ukrainian].
5. Pidghirnjak V. (2008). Tekstova vyshyvka. Brodivske pysjmo [in Ukrainian].
6. Semchuk L. (2022). Dijalnistj mystecjkogho prostoru «Majsternja Maghdy Dzvin» u konteksti vidrodzhennja ukrajinskoji narodnoji vyshyvky na pochatku KhKhI stolittja [The activities of the art space «Magda Dzvin's Workshop» in the context of the revival of Ukrainian folk embroidery at the beginning of the 21st century]. *Ethnographic notebooks – Narodoznavchi zoshyty*, 4. (166), 928–937. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2022.04.928> [in Ukrainian].
7. Smit Entoni D. (1994). Nacionaljna identychnistj [National identity]. Kyiv. Osnovy. 1994. P. 28–51. URL: <http://litopys.org.ua/smith/smi03.htm> (accessed: 05.05.2025) [in Ukrainian].

8. Chumarna M. (2008). Kod ukrajinsjkoji vyshyvky [Ukrainian embroidery code]. Lviv: Apriori, 192 p. [in Ukrainian].

Отримано 25.10.2025.

Отримано в доопрацьованому вигляді 05.11.2025.

Прийнято до друку 16.11.2025.

Опубліковано 18.12.2025.

Received 25.10.2025.

Received in revised form 05.11.2025.

Accepted for publication 16.11.2025.

Published 18.12.2025.